

ПРЕЦЕДЕНТНА ПРАКТИКА ВИРІШЕННЯ СПОРТИВНИХ СПОРІВ

PRACTICE OF PRECEDENT OF RESOLVING SPORTS DISPUTES

Палюх А.Я.,

*докторант кафедри конституційного права та прав людини
Національної академії внутрішніх справ*

Спортивні відносини і стан їх правового регулювання засвідчують наявність прогалин та водночас різноманітних джерел. З огляду на наявність численних спортивних спорів, окрім нормативно-правових актів у цій сфері важливу роль відіграють судові рішення, корпоративні акти, рішення міжнародних організацій та інших інституцій.

Процеси європейської інтеграції України демонструють активну співпрацю з Радою Європи в різних сферах, зокрема у сфері спорту. Тут прийнято Європейську культурну конвенцію 1954 р., Європейську хартію «Спорт для всіх» 1976 р., Антидопінгову конвенцію 1989 р. і Додатковий протокол 2002 р., Європейську спортивну хартію 1992 р., Європейську конвенцію щодо запобігання насильству та неналежній поведінці глядачів під час спортивних заходів та футбольних матчів 1985 р., Конвенцію проти маніпулювання спортивними змаганнями 2014 р., Конвенцію про комплексний підхід до питань безпеки, охорони та послуг під час футбольних матчів та інших спортивних заходів тощо.

Водночас аналіз практики реалізації такого правового регулювання у випадках вирішення спортивних спорів потребує уваги до конкретних справ.

У статті вивчено практику вирішення спортивних спорів Європейським судом з прав людини, які гарантує Конвенція 1950 р. Мова йде про справи Харрісон та інших проти Сполученого Королівства 25 березня 2014 р., Остендорф проти Німеччини 7 березня 2013 р., ФК Мретебі проти Грузії 31 липня 2007 р., Португальської професійної футбольної ліги проти Португалії 27 квітня 2012 р., Френд та інших проти Сполученого Королівства 24 листопада 2009 р., Видавничої компанії Понсона проти Франції 5 березня 2009 р., Ресот та інших проти Франції 28 червня 2012 р., Херман проти Німеччини 26 червня 2012 р. тощо.

Отже, постають питання щодо порушення права на життя, права на свободу та особисту недоторканість, права на приватність, свободу вираження поглядів та права на справедливий суд, що іноді відбувається на таких масових заходах, що супроводжують спортивні змагання. У практиці Європейського суду з прав людини спортивними фактично можуть бути спори щодо порушення ст. 2, 5, 6, 8, 10 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Підкреслено значення його рішень для розвитку національної системи регулювання відносин у сфері фізичної культури і спорту.

Ключові слова: спортивний спір, прецедент, судові рішення, міжнародні стандарти, спортивні правовідносини.

Sports attitude and their regulation of proving the existence of gaps and at a variety of sources. Given the presence of numerous sports disputes, in addition to the normative-legal acts in this field important role played by judicial decisions, corporate acts, decisions of international organizations and other institutions.

Sports attitude and their regulation of proving the existence of gaps and at a variety of sources. Given the presence of numerous sports disputes, in addition to the normative-legal acts in this field important role played by judicial decisions, corporate acts, decisions of international organizations and other institutions.

The processes of European integration, demonstrating active cooperation with the Council of Europe in various fields, including in the field of sport. Here adopted the European cultural Convention of 1954, the European Charter of "Sports for all" 1976, Antidoping Convention 1989 and Additional Protocol of 2002, European sports Charter 1992, European Convention for the prevention of violence and improper behavior of the spectators during sport events and, in particular, during football matches 1985, Convention against the manipulation of sporting competitions 2014, Convention on a comprehensive approach to the security, protection and services during football matches and other sports events, etc.

At the same time an analysis of the practice of implementation of this regulation in the case of addressing sports disputes, demands attention to specific cases.

The article analyzes the practice of resolving sports disputes by the European Court of human rights position of rights, which guarantees the 1950 Convention, about the case of Harrison and others v. the United Kingdom 25 March 2014, Ostendorf against Germany 7 March 2013, FC Mretemb vs Georgia 31 July 2007, the Portuguese Professional Football League against Portugal 27 April 2012, the Friend and the other against the United Kingdom 24 November 2009, the publishing company Ponsona against France 5 March 2009, a Resot and others against France, 28 June 2012, Herman against Germany 26 June 2012, etc.

Therefore, questions concerning violations of the right to life, that unfortunately sometimes happens at such events, sports competitions, the right to freedom and personal security, the right to privacy, freedom of expression and the right to a fair trial. In the practice of the European Court of human rights will in fact can be disputes concerning infringement of art. 2, 5, 6, 8, 10, of the Convention on the protection of human rights and fundamental freedoms. Highlighted the value of its decisions for the development of the national system of regulation of relations in the sphere of physical culture and sport.

Key words: sports dispute, precedent, court decisions, international standards, sports law.

Постановка проблеми. Сьогодні в усіх сферах життя стрімко розвиваються й постійно трансформуються суспільні відносини. Очевидно, що спортивні відносини є сферою достатньо динамічною та багатогранною. У сфері спортивних змагань уже сформовано правове регулювання, яке водночас залишається не систематизованим. В Україні спортивне право знаходиться на стадії свого становлення. Крім того, національний рівень правового регулювання фізкультури та спорту потребує дослідження та вдосконалення, а також імплементації міжнародно-правових стандартів у цій сфері.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Міжнародно-правовий аспект спортивних правовідносин у своїх працях досліджують С. Алексєєв, Р. Бабій, Л. Захарова,

Г. Бордюгова, Н. Камінська, В. Келлер, О. Романишин, І. Процик. Дослідники вивчають питання міжнародно-правового регулювання спортивних відносин, договори, що укладені в рамках Ради Європи у сфері спортивних правовідносин, відповідну діяльність Європейського суду з прав людини.

На думку С. Алексєєва, Рада Європи сьогодні – це вже утворений механізм, котрий активно впливає на розвиток спорту в європейських державах і показує приклад іншим континентам [1, с. 310].

Г. Бордюгова в дисертаційному дослідженні під назвою «Міжнародне спортивне право як основа для формування національної галузі права «Спортивне право України» зазначає, зокрема, що специфікою правовідно-

син у сфері спорту є комбінаторність елементів залежності від волі учасників (договірний елемент) і водночас підпорядкованості приписам суб'єктів квазі-нормативної діяльності в цій сфері дій суб'єктів спортивного руху, яка є абсолютно унікальною для сфери спорту [2, с. 11].

Мета статті обумовлена тим, що розвиток системи правового регулювання спортивних відносин демонструє еволюцію та різноманітність його джерел. Тому вона полягає в дослідженні практики вирішення спортивних спорів та використанні рішень міжнародних організацій, судових та інших інституцій у цій сфері для формування вітчизняної системи регулювання відносин у сфері фізичної культури і спорту.

Виклад основного матеріалу. Рада Європи прийняла низку документів, що сформуvalи правове регулювання у сфері спорту. Так, Європейська культурна конвенція від 19 грудня 1954 р. регулює ширшу сферу, але передбачає проведення взаємних консультацій з метою здійснення спільних дій, які сприятимуть культурним заходам, що становлять інтерес для Європи [3]. Уже у вісімдесятих-дев'яностих роках розроблено та прийнято низку актів, що безпосередньо стосуються спортивних праводносин, а саме: Європейську хартію «Спорт для всіх» 1976 р. [4], Антидопінгову конвенцію 1989 р. і Додатковий протокол до Конвенції від 12 вересня 2002 р. [5; 6], Європейську спортивну хартію від 24 вересня 1992 р. [7], Кодекс спортивної етики «Справедлива гра – шлях до перемоги» від 24 вересня 1992 р. [8], Європейська конвенція щодо запобігання насильству та неналежній поведінці глядачів під час спортивних заходів і, зокрема, під час футбольних матчів від 19 серпня 1985 р. [9], Конвенція Ради Європи проти маніпулювання спортивними змаганнями від 18 вересня 2014 р. [10]. Названі конвенції є відкритими для підписання та приєднання державами-членами Ради Європи, іншими державами-сторонами Європейської культурної конвенції. Сторонами деяких із них можуть бути також держави, які не є членами Ради Європи, однак за умови, що вони брали участь у розробці конкретної конвенції чи мають статус спостерігачів при Раді Європи. Ці документи є відкритими до приєднання, що безумовно свідчить про зацікавленість Ради Європи в тому, щоб у сфері спорту було досягнуто оптимального правового регулювання.

Що стосується практики реалізації відповідного правового регулювання у випадках вирішення спортивних спорів, то обов'язково маємо звернути увагу на справи, що розглядає Європейський суд із прав людини.

Відомо, що Європейський суд із прав людини не класифікує справи за сферами суспільного життя чи за галузями права, єдиним критерієм є порушене право, тому в практиці ЄСПЛ спортивні спори розглядалися відповідно до позиції прав, які гарантує Конвенція.

Є низка справ ЄСПЛ за різними статтями, що стосуються фактично спортивних праводносин [11]:

1. Так, заявники, родичі вболівальників, які загинули в катастрофі Гілсборо 1989 р., подали скаргу за ст. 2 (право на життя) Конвенції з прав людини на те, що початкове розслідування було некомпетентним, і хоча було розпочато нове розслідування, їм довелося чекати майже 24 роки на відповідне розслідування смертей за ст. 2. Узявши до уваги зрозумілу відсутність критики заявників невідкладних та ефективних заходів, прийнятих до цього часу різними владними органами Сполученого Королівства для подальшого розслідування смертей їх родичів після заснування гілсборської незалежної комісії в вересні 2012 р., та розглянуті розслідування, Європейський суд із прав людини вирішив, що заяви були необдумані та визнав їх неприйнятними згідно зі ст. 35 (критерії прийнятності) Конвенції. Суд далі зауважив, що, якщо заявники незадоволені результатами розслідувань чи їх висновками, то їм і далі дозволено подавати заяви до суду. (Харрісон та інші проти

Сполученого Королівства 25 березня 2014 р. (рішення щодо прийнятності).

2. Заявник, футбольний уболівальник, скаржився на те, що протягом 4 годин поліція тримала його під вартою, щоб запобігти організації та його участі в жорстокій бійці між футбольними хуліганами. Суд не визнав порушення ст. 5 (право на свободу та безпеку) Конвенції, вважаючи, що затримання заявника поліцією було виправданим статтею як тримання для забезпечення виконання обов'язку, передбаченого законом. Суд зауважив, що його тримання було необхідним для виконання особливого та конкретного зобов'язання щодо заявника, щоб перешкодити йому організувати бійку між опозиційними групами хуліганів на футбольному матчі. (Право на свободу та безпеку (ст. 5 Конвенції) Остендорф проти Німеччини 7 березня 2013 р.).

3. Ця справа стосувалася великої суми грошей пов'язаної з трансфером футболіста між грузинським та іноземним клубом. У цьому випадку клубу-заявнику було відмовлено верховним судом у звільненні від сплати судового збору; як результат, апеляція не була розглянута. Клуб-заявник скаржився на відмову в доступі до суду. Суд визнав порушення ст. 6 § 1 (право на справедливий суд) Конвенції, вважаючи, що відбулася невинувата відмова в доступі до суду. Суд зауважив, що верховний суд не зумів дотриматися відповідної рівноваги між інтересами держави в забезпеченні розумного судового збору та інтересами заявника на захист свого твердження в суді. (Право на справедливий суд (ст. 6 Конвенції) ФК Мретебі проти Грузії 31 липня 2007 р.).

4. Покладаючись особливо на ст. 6 § 1 (право на справедливий суд) Конвенції, заявник, який організовує професійні футбольні змагання в Португалії, скаржився на те, що у справі проти португальських податкових органів влади не було забезпечено оцінки обвинувачення. З'ясувавши, що заявнику ніщо не перешкоджало користуватися його правом на участь у справах, на основі того, що думка обвинувачення не містила нової інформації, і що справа заявника була розглянута в першому читанні та в апеляційному суді, суд визнав скаргу заявника неприйнятною за ст. 6 Конвенції. (Португальська професійна футбольна ліга проти Португалії 27 квітня 2012 р. (рішення щодо прийнятності)).

5. Ці заяви стосувалися законних заборон на традиційне полювання з собаками у Сполученому Королівстві згідно з Законом «Про захист диких ссавців» (Шотландія) 2002 р. та Законом «Про полювання» 2004 р. Заявники, неурядові організації та 11 приватних осіб оскаржували закон в національному суді, але їх заяви до Палати Лордів було відхилено. Заявники скаржилися на порушення їх права на повагу до приватного життя та приватної власності. Суд визнав скарги заявників за ст. 8 (право на повагу до приватного життя та власності) Конвенції неприйнятними через недостатню обґрунтованість. Суд зауважив, що, хоча приватне життя – це поняття широке, це не означало, що закон захищає будь-яку діяльність особи з метою встановлення та розвитку стосунків із ними. Незважаючи на очевидне почуття задоволення та особистої реалізації, яке отримували заявники від полювання, та міжособистісні стосунки, які вони встановлювали завдяки йому, полювання не входило до особистих справ заявників та міжособистісні стосунки, на які вони посилалися, були широкі та невизначені, тому закони про полювання не могли призвести до втручання в їх права за ст. 8. Стосовно тих заявників, які стверджували, що неможливість полювати на їхніх землях призвела до втручання в їхню приватну власність, суд зауважив, що поняття приватної власності не поширювалося на землю, на якій власник дозволяв займатися полюванням, і це входило за межі приватної власності. (Френд та інші проти Сполученого Королівства 24 листопада 2009 р. (рішення щодо прийнятності)).

6. Заявників, мусульман, було зараховано до першого курсу державної середньої школи протягом 1998–1999 рр. Дуже часто вони відвідували заняття з фізичної культури у своїх хустках та відмовлялися зняти їх, незважаючи на численні прохання вчителя. Шкільний дисциплінарний комітет вирішив виключити їх зі школи за порушення зобов'язання брати активну участь в житті школи. Суд не визнав порушення ст. 9 (свобода думки, совісті та релігії) Конвенції в обох випадках, вважаючи, що рішення, прийняте національною владою, що такий одяг, як ісламська головна хустка, був несумісним із уроками фізкультури, було необґрунтованим. Суд погодився, що покарання, покладене на заявників, було результатом відмови заявників підкоритися правилам школи, про що вони були заздалегідь повідомлені, а не через їхні релігійні переконання, як вони стверджують. (Догру проти Франції та Керванці проти Франції).

7. Ці справи стосувалися визнання винними видавців двох журналів та їх видавничих директорів в опосередкованій або незаконній публікації тютюнових виробів, після того як вони опублікували в журналах ActionAutoMoto та Entrevue 2002 р. фотографії водія Формули 1 Міхаеля Шумахера в одязі з логотипом сигаретного бренду. Заявники також скаржилися на різницю в ставленні до транслявання змагань із моторних видів спорту в країні, де реклама тютюнових виробів не заборонена. Суд не визнав порушення ст. 10 (свобода вираження поглядів Конвенції).

Пам'ятаючи про важливість захисту громадського здоров'я, нагальна потреба вжити заходів, щоб захистити суспільство від наслідків куріння та існування консенсу на європейському рівні стосовно заборони реклами тютюнових виробів, суд визнав, що заходи, ужиті проти свободи вираження поглядів заявниками в цьому випадку відповідали нагальній суспільній потребі та були пропорційними законній меті. Суд також не визнав порушення ст. 14 (заборона дискримінації) в поєднанні зі ст. 10, вважаючи, що аудіовізуальні та друковані заходи масової інформації знаходилися в різних умовах. Суд зауважив, що не було можливим на той час за допомогою технічних засобів приховати напис, логотипи чи рекламу на знятому матеріалі фільму, використану трансляторами. Проте можна було уникнути фотографій із такими знаками або приховати їх на сторінках журналів.

Суд далі зауважив, що стосовно матеріалу спортивних змагань, показаного через кілька хвилин чи днів після того, як його відзнято, французький касаційний суд підтвердив, що транслявання перегонів наживо було єдиним винятком заборони реклами тютюнових виробів. (Ашет Філіпакі Пресе Отомобіле та Дюпої проти Франції. Видавнича компанія Понсона проти Франції 5 березня 2009 р.).

8. Справа стосувалася обстежень, проведених у будинках газет L'Equipe та LePoint та будинках журналістів, звинувачених у порушенні конфіденційності юридичного розслідування. Влада хотіла визначити джерело витoku інформації розслідування щодо можливого вживання допінгу під час спортивного змагання. Заявники скаржилися на те, що розслідування проти них порушувало їх право на свободу вираження поглядів. Суд визнав порушення Статті 10 (свобода вираження поглядів) Конвенції, вважаючи, що французький уряд не підтвердив того, що дотримувалася справедлива рівновага між різноманітними інтересами, залученими в цій справі та, що вжиті заходи не були пропорційними законній цілі, беручи до уваги інтерес демократичного суспільства в забезпеченні та дотриманні свободи преси. Суд зауважив, що теми статей – вживання допінгу в професійному спорті, в цій справі велоспорт та пов'язані проблеми – стосувалися справи суспільного інтересу. До того ж, статті відповідали зростаючій та законній вимозі громадськості в інформації щодо вживання допінгу в спорті, особливо велоспорті. (Ресот та інші проти Франції 28 червня 2012).

9. Справа щодо розпуску вболівальників футбольного клубу Парі Сен-Жермен указом прем'єр-міністра після того, як вони розгорнули образливий банер на трибунах французького фінального чемпіонату між Лансом, командою з північно-західної Франції, та Парі Сен-Жермен на стадіоні Стад де Франс 29 березня 2008 р. (матч транслювали наживо по телебаченню). Заявник скаржився на втручання в свободу об'єднань. Суд визнав заяву непринятною через недостатню обґрунтованість. Суд зауважив, що розпуск клубу порушував право заявника на свободу об'єднань, передбачену спортивним кодексом, та сприяв законній цілі запобігати безладу чи злочину. Суд далі зауважив, що образи, у яких обвинувачувався заявник, були особливо серйозними та шкодили громадському порядку. Більш того, формулювання на банері, розгорненому на стадіоні Стад де Франс 29 березня 2008 р. було надзвичайно образливим для певної групи населення. Суд вирішив, що розпуск був пропорційним меті. (Нова асоціація булонських хлопчиків проти Франції 7 березня 2011 р. (рішення щодо прийнятності)).

10. Справа щодо скарги землевласника про те, що він був змушений прийняти полювання на своїх землях, хоча не погоджувався. На його думку, такі зобов'язання призвели до порушення його права на мирне користування його володіннями. Суд визнав порушення ст. 1 (захист права власності) прот. № 1 Конвенції, вважаючи, що зобов'язання миритися з полюванням на його власності нав'язував нерозмірний тягар на землевласників, які виступали проти полювання з етичних причин. (Херман проти Німеччини 26 червня 2012 (Велика Палата)).

Спостерігаємо, що в практиці Європейського суду з прав людини спортивними, фактично, можуть бути спори щодо порушення ст. 2, 5, 6, 8, 10 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод [12]. Отже, постають питання, щодо порушення права на життя, що, на жаль, іноді відбувається на таких масових заходах, що супроводжують спортивні змагання, права на свободу та особисту недоторканість, права на приватність, свободу вираження поглядів та права на справедливий суд.

Відповідно до Глави 25 розділу V «Економічне та галузеве співробітництво» Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (статті 441–442), співпраця в цій сфері має сприяти: популяризації фізичної культури і спорту, здорового способу життя; підвищенню рівня національної компетенції у спортивній галузі; інтеграції людей з розумовими та фізичними вадами через заняття спортом; захисту спорту від таких загрозливих явищ, як допінг, договірні матчі, расизм та насильство. Міністерство молоді та спорту України є відповідальним внутрішньодержавним органом, очікуються такі результати запровадження програм: популяризація фізичної культури і спорту, здорового способу життя; підвищення суспільної активності людей із розумовими та фізичними вадами через заняття спортом; створення ефективної системи боротьби з такими негативними явищами в спорті, як допінг, договірні матчі, расизм та насильство [13].

Стан адаптації законодавства України та співпраці з ЄС на 2017 р. був таким: Уряд схвалив Концепцію Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури та спорту на період до 2020 р. (Розпорядження Кабінету Міністрів від 9 грудня 2015 р. № 1320); затверджено Державну цільову соціальну програму розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 р. (Постанова Кабінету Міністрів від 1 березня 2017 р. № 115); схвалено Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 р. «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» (Указ Президента України від 9 лютого 2016 р. № 42), у Парламенті зареєстровано проєкт Закону України «Про внесення змін до статті 323 Кримінального кодексу України щодо боротьби з допінгом» № 7479 від 09 січня

2018 р. 21 грудня 2015 р. Україна підписала Конвенцію Ради Європи проти маніпулювання спортивними змаганнями. 16 листопада 2016 р. Верховною Радою України ратифіковано зазначену Конвенцію. Запроваджено Національні антидопінгові правила (Наказ Міністерства спорту від 9 жовтня 2015 р. № 3711), які зобов'язалися виконувати усі національні спортивні федерації; 7–8 листопада 2016 р. вперше в Україні, у м. Києві, відбулися засідання Європейського комітету з питань Всесвітньої антидопінгової агенції (САНАМА) та Моніторингової групи Антидопінгової конвенції Ради Європи (Т-DO). Під час засідань підписано Угоду про співробітництво між Національним антидопінговим центром України та НАДО Німеччини. Прийнято нову редакцію Закону України «Про антидопінговий контроль у спорті» (від 07 лютого 2017 р. № 1835-VIII). Закон установлює європейські принципи управління антидопінговою діяльністю через Наглядову раду антидопінгового контролю, а також визначає правові та організаційні засади щодо профілактики, запобігання застосування та поширення допінгу у спорті. 3 липня 2016 р. Україна підписала Конвенцію Ради Європи про комплексний підхід до питань безпеки, охорони та послуг під час футбольних матчів та інших спортивних заходів. Здійснюються заходи щодо її ратифікації [13].

Як бачимо, на рівні Ради Європи не створено окремих судових установ щодо розгляду спортивних спорів. Теж саме можна говорити про Україну.

Проте, якщо розглядати окремі види спорту, то варто взяти до уваги саме футбольні спори, наприклад, гучну справу між ФК «Карпати» (Львів) та ФК «Металіст» (Харків). Справа розпочалася в червні 2009 р. і розглядалася як Контрольно-дисциплінарним комітетом ФФУ, так і Апеляційним комітетом ФФУ. Саме в процесі розгляду стало відомо, що проведений матч був договірним. Комітет з етики та чесної гри ФФУ пересвідчився, що є всі підстави вважати матч договірним. Саме на основі такої висновку всі матеріали справи передано до Контрольно-дисциплінарного комітету ФФУ. КДК, дослідивши висно-

вок Комітету з етики та чесної гри ФФУ, перевіривши матеріали справи і провівши слухання, підтвердив висновки Комітету і визнав матч «Металіст-Карпати» договірним, застосувавши до його учасників як матеріальні, так і спортивні санкції.

У відповідь «Карпати» і «Металіст», не погодившись із рішенням КДК, оскаржили його зверненням до Апеляційного комітету ФФУ. І хоча АК, дослідивши проблему, дещо зменшив санкції, але загалом погодився з висновками попередніх інстанцій, підтвердивши договірність матчу. Усі учасники справи, не дійшовши згоди, наприкінці 2010 р. подали апеляційні скарги до Спортивного арбітражного суду в Лозанні. Основні слухання тривали досить довго, а ще більше тривало вивчення матеріалів через великий обсяг справи. Та найбільш здивувало те, що рішення по цій справі ухвалювалося більше як півтора року, якщо рахувати з останнього дня слухань, які відбулися на початку 2012 р. Це дуже незвично з огляду на те, що САС вирізняється швидкістю та ефективністю в розгляді справ. Хоча не обійшлося і без затягування процесу розгляду справи з боку ФК «Металіст», який безрезультатно оскаржував будь-які рішення та докази, що були надані. У цілому ж рішення Апеляційного комітету ФФУ залишилося незмінним, за винятком скасування штрафних очків, які було присуджено клубам (по -9) [14].

Отже, враховуючи особливості футболу, його популярність та прибутковість, у цій сфері створено функціональний механізм розгляду спорів.

Висновки. Прецедентна практика вирішення спортивних спорів є різноманітною та формується в різних сферах, а, отже, і під впливом різних факторів. Європейський суд із прав людини не класифікує справи за сферами суспільного життя чи за галузями права, єдиним критерієм є порушене право, тому в практиці ЄСПЛ спортивні спори мали місце з позиції прав, які гарантує Конвенція. Суди в Україні не виокремлюють самостійної категорії спортивних спорів, розглядають їх у рамках норм матеріального права різних галузей права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Алексеев С.В. Международное спортивное право : учеб. / под. ред. П.В. Крашенинникова. Москва : ЮНИТИ-ДАНА: Закон и право, 2012. 894 с.
2. Бордюгова Г.Ю. Міжнародне спортивне право як основа для формування національної галузі права «Спортивне право України» : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2009. 17 с.
3. Європейська культурна конвенція від 19 грудня 1954 року. *Верховна Рада України. Офіційний веб-сайт* URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_213 (дата звернення 18.06.2019).
4. European Sport for All Charter (1975/76) URL: https://www.europa.clio-online.de/Portals/_Europa/documents/B2016/Q_Scholl_Charter.pdf (дата звернення 18.06.2019).
5. Антидопінгова конвенція від 16 листопада 1989 року. *Рада Європи. Офіційний веб-сайт* URL: <https://www.coe.int/ru/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168007b0fb> (дата звернення 18.06.2019).
6. Додатковий протокол до Антидопінгової конвенції від 12 вересня 2002 р. *Рада Європи. Офіційний веб-сайт* URL: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/0900001680081582>.
7. Спортивна Хартія Європи від 14–15 травня 1992 р. URL: <http://lib.sportedu.ru/GetText.idc?TtxtID=1542> (дата звернення 18.06.2019).
8. Code of Sports Ethics «Fair Play - The winning way» adopted by the Committee of Ministers on 24 September 1992. URL: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016804cf400 (дата звернення 18.06.2019).
9. Європейська конвенція про насильство та неналежну поведінку з боку глядачів під час спортивних заходів, і зокрема футбольних матчів Ратифікована ВВР від 15 листопада 2001 р. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/ru/994_003 (дата звернення 18.06.2019).
10. Конвенція Ради Європи проти маніпулювання спортивними змаганнями. Маглінген/Маколін, 18 вересня 2014 р. Конвенцію ратифіковано Законом № 1752-VIII від 16 листопада 2016 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_c01 (дата звернення 18.06.2019).
11. Спорт. Переклад здійснено президентом Спілки адвокатів України Олександром Дроздовим та керівником АБ «Дроздова та партнери» Оленою Дроздовою. *Практика ЄСПЛ. Український аспект*. URL: <https://www.echr.com.ua/publication/sport/> (дата звернення 18.06.2019).
12. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ від 04 листопада 1950 р. *Офіційний вісник України*. 1998. № 13, / № 32 від 23.08.2006. С. 270.
13. Спорт та фізична культура. ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ПОРТАЛ. URL: <https://eu-ua.org/yevrointehratsiia/sport-ta-fizychna-kultura> (дата звернення 18.06.2019).
14. Справа «Металіста». Історична складова та юридичний аспект справи. URL: <https://hvylya.net/reviews/panorama/sprava-metalista-istorichna-skladova-ta-yuridichniy-aspekt-spravi.html> (дата звернення 18.06.2019).
15. Камінська Н.В. Механізми захисту прав людини в рішеннях ЄСПЛ щодо дружнього врегулювання проти України. *Наук. вісник прив. та публічного права*. Вип. 1, том 2, 2018. С. 229–230.